

Rok 14 Numer 641 (95)
21 stycznia 2010 r.

W tym numerze:

⇒ **CEL ŻYWNOŚCIOWY NA 2050 R. MOŻLIWY DO OSIĄGNIĘCIA TYLKO W PRZYPADKU RADYKALNYCH ZMIAN**

⇒ **CZAS DLA SPÓLDZIELCZOŚCI**

CEL ŻYWNOŚCIOWY NA 2050 R. MOŻLIWY DO OSIĄGNIĘCIA TYLKO W PRZYPADKU RADYKALNYCH ZMIAN

Wyżywienie dziewięciu miliardów ludzi w 2050 roku mogłoby być możliwe tylko w sytuacji większej o 35% podaży żywności – podaje nowa wspólna analiza czołowych francuskich naukowców z dziedziny rolnictwa.

Potrzebny byłby jednak ekstensywny mieszany model produkcji, do którego wdrożenia konieczne byłoby zajęcie większych o 40% obszarów upraw – w powiązaniu z radykalnym zmniejszeniem spożycia żywności i jej marnotrawienia na Zachodzie; dotyczy to w szczególności nabiału i mięsa.

Studium *Agrimonde*, przedstawione w minionym tygodniu w Paryżu przez *CIRAD* (Międzynarodowe Centrum Współpracy na rzecz Rozwijania Badań Rolniczych) i *INRA* (Francuski Narodowy Instytut Badań Rolniczych) opiera się na zbieranych przez dekady danych FAO na temat użytkowania ziemi, handlu, produkcji żywności, spożycia i pozostających [w wyniku tego] odpadów, które zestawione są razem i zamienione na wspólną jednostkę „kilokalorii” (Kcal).

Naukowcy nakreślili dwa scenariusze realizacji wyzwań żywnościowych na 2050 rok, oparte na radykalnie odmiennych założeniach w sprawie trendów w produkcji i spożyciu. Dla obydwu zakłada się jednak obecne modele migracji, niewielki wpływ zmian klimatycznych i minimalny ubytek ziem uprawnych z przeznaczeniem na produkcję biopaliw.

Scenariusz zakładający „zmiany” rozpatruje sytuację, w której można byłoby wyżywić dziewięciomiliardową populację świata, nie powodując przy tym zniszczenia środowiska. Zakłada on stabilizację spożycia żywności na osobę (włączając w to odpady) na poziomie 3 000 Kcal dziennie (w tym zaledwie 500 Kcal pochodziłoby z produktów pochodzenia zwierzęcego).

Liczba ta stanowi obecnie średnią światową, ale znajduje się znacznie poniżej poziomu dla OECD (4 000 Kcal, w tym 1 200 Kcal z produktów odzwierzęcych). Utrzymanie światowej średniej wokół 3 000 Kcal do 2050 roku pociągałoby za sobą ogromne zmniejszenie spożycia i ilości odpadów wśród państw zamożnych, wraz z podjęciem wysiłków w celu ograniczenia poziomu konsumpcji w Azji i Ameryce Łacińskiej - wykazującej aktualnie wyraźny trend wzrostowy - nawet jeśli dochody w tych regionach znacząco się powiększą. Tylko w Afryce scenariusz przewiduje wyraźny wzrost spożycia mięsa i nabiału oraz ogólnej konsumpcji w omawianym okresie.

INRA/CIRAD naciskają, aby redukcja popytu na żywność w OECD możliwa była bez konieczności ogromnego zmniejszenia faktycznie spożywanych ilości jedzenia: do 2050 roku

Agroekspres publikuje
Centrum Informacji i Dokumentacji
Fundacji Programów Pomocy
dla Rolnictwa FAPA,
ul. Wspólna 30, pok. 32,
tel. 623 19 92, 623 19 91.

Prawa autorskie do artykułów,
publikowanych w niniejszym
wydaniu przez Fundację
Programów Pomocy dla
Rolnictwa, przysługują
Wydawnictwu Agra
Informa Ltd. Naruszenie
w jakikolwiek sposób
praw autorskich Wydawnictwa
Agra Informa Ltd
jest zabronione

populacja krajów OECD będzie się cechowała większym odsetkiem ludzi starszych, konsumujących żywność o niższej wartości kalorycznej. Wyraźnemu zmniejszeniu ulegnie ilość odpadów spożywczych, a wysokokaloryczną żywność da się zastąpić pokarmowymi włóknami naturalnymi i mikroelementami (np. owocami i warzywami).

Niemniej jednak do zmiany nawyków żywieniowych i powściągnięcia nadmiernej konsumpcji żywności potrzebne będą poważne wysiłki i inicjatywy polityczne.

Utrzyma się wysokie zapotrzebowanie na surowce naturalne – przy założeniu konieczności wyżywienia dodatkowych dwóch miliardów osób na dziennym poziomie 3000 Kcal. Obszar ziem użytkowanych rolniczo będzie musiał zostać tak naprawdę zwiększony aż o 39%, co oznacza konieczność konwersji na cele uprawne co roku dodatkowych 12 mln ha ziemi (obecne tempo zamiany to 4 mln ha).

Jednak w ramach podejścia, które INRA/CIRAD nazywają „intensyfikacją ekologiczną”, w całym tym okresie trzeba będzie zwiększyć plony zaledwie o 7% (albo 0,14% rocznie). Będzie musiało dojść do radykalnej reorganizacji przestrzennej, przy czym modele produkcyjne zostaną przemieszane w obrębie terytoriów, tworząc „mozaikę ekosystemów”.

Obszary leśne pozostaną niezmienione – zamiast wycięcia lasów będzie się bowiem promować duże systemy rolno-leśne. Ekspertki naciskali na to, by wizja intensyfikacji ekologicznej nie była powrotem do rolnictwa „archaicznego”, lecz była raczej wykorzystaniem technologii w celu naśladowania różnych zmian i procesów występujących w przyrodzie.

Samowystarczalność „niemożliwa”

Model wymaga również, aby doszło do ekspansji handlu międzynarodowego, uzupełnionej lepszymi przepisami regulacyjnymi w celu zapewnienia dającej się przewidzieć podaży dla regionów będących importerami żywności.

Według tego modelu globalna konsumpcja żywności wykazuje zbieżność, ale produkcja – nie. Afryka subsaharyjska (SSA), Azja i Afryka Północna/Bliski Wschód pozostaną znaczącymi importerami żywności i będą w coraz większym stopniu zależne od pewnych dostaw z Ameryki Łacińskiej, byłego Związku Radzieckiego i innych obszarów cechujących się stopniowym wzrostem produkcji żywności.

Jak dowiedziała się od ekspertów Agra Europe, takie regiony świata jak Afryka Północna po prostu nie posiadają długoterminowej zdolności rolniczej do podniesienia swej wewnętrznej produkcji żywności do poziomu wystarczającego, aby uwolnić się od zależności od przywozu.

Studium Agrimonde nakreśla równoległy scenariusz dla wyżywienia świata w 2050 roku – bez radykalnej zmiany modeli produkcyjnych i nawyków żywieniowych. Scenariusz ten wymaga, aby w 2050 roku na świecie było o 90% więcej żywności – czyli nawet powyżej poziomu 70% wzrostu, jaki za niezbędny uznała w swych szacunkach FAO.

Scenariusz, gdzie wszystko funkcjonuje tak jak dotychczas, bez żadnych zmian, przewiduje, że globalna światowa ilość spożywanych kalorii dziennie wzrośnie o 20% w stosunku do obecnych poziomów, w miarę jak swe spożycie żywności zwiększą kraje rozwijające się, a w państwach OECD zostanie ona ustabilizowana na poziomie około 4 000 Kcal, zaś udział produktów pochodzenia zwierzęcego w przeciętnej diecie zwiększy się z 16% do 23%.

Agroekspres publikuje
Centrum Informacji i Dokumentacji
Fundacji Programów Pomocy
dla Rolnictwa FAPA,
ul. Wspólna 30, pok. 32,
tel. 623 19 92, 623 19 91.

Prawa autorskie do artykułów,
publikowanych w niniejszym
wydaniu przez Fundację
Programów Pomocy dla
Rolnictwa, przysługują
Wydawnictwu Agra
Informa Ltd. Naruszenie
w jakikolwiek sposób
praw autorskich Wydawnictwa
Agra Informa Ltd
jest zabronione

W analizie wyciąga się jednak wnioski, że ten wielki wzrost popytu na żywność możliwy jest do zaspokojenia. Model przewiduje silny wzrost gospodarczy – zwłaszcza w Azji, Afryce subsaharyjskiej (SSA) i państwach byłego Związku Radzieckiego - prowadzący do postępu technologicznego w rolnictwie, badaniach i infrastrukturze, przy coraz bardziej liberalnych warunkach handlowych.

Plony miałyby w tym okresie wzrosnąć aż o 75% (czyli średnio o 1,14% rocznie wobec 2% rocznie w okresie 1961-2000), a obszar użytków rolnych zwiększyłby się o 23%. Omawiany model za podstawę bierze model „segregacyjny”, który sprytnie rozwiązuje sprawę pod względem technologicznym - rolnictwo intensywne ma być skoncentrowane na terenach o najwyższej produkcji.

Należałoby poszukać częściowych rozwiązań celem przewyciężenia przeszkód natury środowiskowej i podwyższenia plonów na obszarach uprawnych. Analiza wyjaśnia jednak, że w ramach tego modelu „globalne problemy ze środowiskiem rozwiązywane są przede wszystkim na obszarach o niezbyt wysokiej produkcji”.

Wynikiem tego będzie stan, gdy świat będzie lepiej niż dzisiaj zaopatrzone w żywność (średnie zużycie to 3 600 Kcal dziennie) i obniży się poziom ubóstwa, wystąpi też jednak kilka ujemnych zjawisk: Afryka subsaharyjska, Azja i Afryka Północna/Bliski Wschód pogłębią swą zależność od przywozu spożywczego. Nadmierna konsumpcja (w szczególności tłuszczów zwierzęcych) pozostanie cechą krajów OECD. Nie uda się doprowadzić do zbieżnych modeli konsumpcji między krajami bogatymi i ubogimi i wreszcie dojdzie do ogólnej „degradacji środowiska”.

Godzenie bezpieczeństwa żywnościowego i środowiskowego

O ile w radykalnym scenariuszu [zakładającym ograniczenie popytu na żywność – przyp. red.] skutki dla środowiska są pomyślnie, naukowcy przyznali, że istnieje wciąż niepewność co do tego, czy podejścia „segregacjonistyczne” lub „integracjonistyczne” w sposób najbardziej skuteczny pogodzą podwójne wyzwania z dziedziny bezpieczeństwa żywnościowego i środowiskowego. Wyjaśniono, że relatywne korzyści z każdego z tych scenariuszy zależą również od sytuacji w regionie.

Studium powstrzymuje się od rekomendowania scenariusza zmiany jako takiego, ale wyraźnie wskazuje zakres radykalnych zmian dostosowawczych modeli produkcji i spożycia w celu zareagowania na zagrożenie dla bezpieczeństwa żywnościowego - z taką samą troską podchodząc do ochrony środowiska i zdrowej diety.

„Wartość scenariuszy bazowych nie polega na tym, że przewidują one pewną przyszłość... ale na tym, że określają wąską ścieżkę możliwych wydarzeń w przyszłości, które prawdopodobnie się zdarzą, jeśli nie uda nam się teraz poszerzyć naszych opcji”, konkluduje raport.

INRA i CIRAD, stosując ustalone przez siebie narzędzia do ilościowej oceny biomasy, zamierzają posłużyć się ramową konstrukcją Agrimonde do bardziej wnikliwego spojrzenia na modele rozwoju ściśle określonych zbóż, systemów produkcji zwierzęcej, użytkowania ziemi (w tym kwestii związanych z biopaliwami) oraz diety człowieka.

Pełna analiza dostępna jest pod adresem:

http://www.international.inra.fr/the_institute/foresight/agrimonde

Agroekspres publikuje
Centrum Informacji i Dokumentacji
Fundacji Programów Pomocy
dla Rolnictwa FAPA,
ul. Wspólna 30, pok. 32,
tel. 623 19 92, 623 19 91.

Prawa autorskie do artykułów,
publikowanych w niniejszym
wydaniu przez Fundację
Programów Pomocy dla
Rolnictwa, przysługują
Wydawnictwu Agra
Informa Ltd. Naruszenie
w jakikolwiek sposób
praw autorskich Wydawnictwa
Agra Informa Ltd
jest zabronione

Źródło: *Agra Europe Weekly z 14 stycznia 2010 r.: "2050 food target achievable with radical changes"*

CZAS DLA SPÓŁDZIELCZOŚCI

Jeszcze nie tak dawno temu w niektórych rejonach Polski po zakupy nie chodziło się do sklepu lecz „do spółdzielni”. Ten zwrot to ostatni relikwyt pamięci po czasach międzywojnia, kiedy spółdzielczość była ważnym elementem samoorganizowania się społeczeństwa w myśl zasady: „sami sobie”, a jej cele i zasady zostały wpisane do programów liczących się ruchów politycznych.

Już w latach trzydziestych ubiegłego wieku znany i ceniony działacz spółdzielczy Stanisław Szwalbe napisał prorocze słowa, że „nie spółdzielczość zadecyduje o przyszłym ustroju państwa, lecz ten ustrój zadecyduje o kształcie i treści spółdzielczości” (1). I tak się stało. Przez cały okres realnego socjalizmu mieliśmy do czynienia ze spółdzielczością typu państwowego – zbiurokratyzowaną, pozbawioną samodzielności i poddaną regułom centralnej gospodarki planowej.

Warunki do odrodzenia autentycznego ruchu spółdzielczego powstały po roku 1989. Przemiany społeczne i gospodarcze, jakie po tej zarówno faktycznej, jak i zwyczajowo przyjętej cezurze, dokonały się w naszym kraju spowodowały konieczność dokonania wielu rewolucyjnych zmian w polskim systemie prawnym. Przyjęta została ustawa o swobodzie działalności gospodarczej, ustawa o Krajowym Rejestrze Sądowym, odrębne uregulowania prawne otrzymały banki czy spółki prawa handlowego a spółdzielczość wciąż funkcjonuje w oparciu o ustawę z ...1982 roku (2). I chociaż była ona nowelizowana aż ponad trzydzieści razy to jednak jej zapisy, zdaniem ekspertów i samych spółdzielców, nie przystają do nowych uwarunkowań społeczno – gospodarczych. W ciągu ostatnich dwudziestu lat spółdzielcy, wspomagani przez ekspertów i część polityków, wykonali ogromną pracę lobbingsową i legislacyjną. Dwie uchwalone przez Parlament ustawy ostatecznie nie zostały zaakceptowane przez ówczesnych prezydentów (3). Obecnie po pierwszym czytaniu w Sejmie jest kolejny posełski projekt ustawy o spółdzielniach, budzący zdecydowane protesty całego środowiska spółdzielczego. Jednocześnie powstaje na naszych oczach projekt rządowy, który – obserwując aktualne praktyki legislacyjne – ma zdecydowanie większe szanse na uchwalenie niż projekt posełski.

Rodzi się zatem pytanie: dlaczego spółdzielczość, po 20 latach funkcjonowania w wolnym kraju, nie może doczekać się własnej ustawy, która regulowałaby ogół problematyki spółdzielczej w nowych warunkach społeczno-gospodarczych?

Wydaje się, że prawidłową przyczynę zdiagnozowali w 2004 roku autorzy Komunikatu Komisji Wspólnot Europejskich pt.: „O promowaniu spółdzielni w Europie”. Piszą w nim m.in.: „Spółdzielnie zaznały szczególnych problemów w dawnych gospodarkach planowych Europy Środkowej. Choć często były najbardziej wolną formą przedsiębiorstw dozwoloną w systemie centralnego planowania, później ucierpiały ze względu na kojarzenie ich ze starym ustrojem”.

Teraz chodzi więc o to, by odrzucić ten balast złych praktyk historycznych i spojrzeć na spółdzielczość jako na oddzielny sektor gospodarki mający swą specyfikę zasadniczo różniącą się od spółek prawa handlowego. Ta specyfika powinna znaleźć odzwierciedlenie tak w Prawie Spółdzielczym, jak i w systemie podatkowym zgodnie z międzynarodowymi standardami spółdzielczymi będącymi częścią „Deklaracji Spółdzielczej Tożsamości” (4). Nie ma powodów, aby te standardy nie były respektowane w Polsce skoro stały się one elementem międzynarodowego prawa i zostały włączone do wielu narodowych regulacji spółdzielczych nie tylko w krajach starej Unii.

Agroekspres publikuje
Centrum Informacji i Dokumentacji
Fundacji Programów Pomocy
dla Rolnictwa FAPA,
ul. Wspólna 30, pok. 32,
tel. 623 19 92, 623 19 91.

Prawa autorskie do artykułów,
publikowanych w niniejszym
wydaniu przez Fundację
Programów Pomocy dla
Rolnictwa, przysługują
Wydawnictwu Agra
Informa Ltd. Naruszenie
w jakikolwiek sposób
praw autorskich Wydawnictwa
Agra Informa Ltd
jest zabronione

Środowiska spółdzielcze postulują, aby w przygotowywanej obecnie ustawie znalazły się m.in. takie zasady, jak:

- Dobrowolne i otwarte członkostwo dla wszystkich - co oznacza, że kapitał spółdzielni jest zmienny, uzależniony od wstępowania lub występowania członków.
- Ograniczona stopa dywidendy - korzyści dla członków powinny być proporcjonalne do ich transakcji ze spółdzielnią.
- Obowiązek tworzenia rezerw dla właściwej realizacji swoich celów.
- Niepodzielny fundusz zasobowy - chodzi o zachowanie majątku wspólnego w razie likwidacji spółdzielni i skończenie z patologią przejmowania majątku przez wąskie grono beneficjentów w razie likwidacji spółdzielni.
- Ograniczenie zbywania udziałów, wprowadzenie zasady ich dziedziczności oraz zakaz nabywania udziałów od osób fizycznych przez osoby prawne.
- Wprowadzenie możliwości łączenia się spółdzielni.
- Wzmocnienie funkcji lustracji i większe uprawnienia w tym zakresie dla Krajowej Rady Spółdzielczej.
- Zapisanie w ustawie możliwości przyznawania spółdzielniom specjalnych ulatwień wzorem większości krajów starej Unii - te ulatwienia dotyczą m.in. zwolnień i ulatwień podatkowych, uprzywilejowania udziałów i ich opocentowania, praw do opieki społecznej pracowników itp.

Dziś ruch spółdzielczy w Polsce to około 9 tysięcy czynnych podmiotów gospodarczych, które zrzeszają około 8 mln członków i zatrudniają ponad czterysta tysięcy osób. Jest to więc znaczący potencjał gospodarczy i społeczny, mający wpływ na życie kilku milionów obywateli naszego kraju., w tym także na terenach wiejskich. Na przykład z liczby około 500 grup producenckich 30 procent funkcjonuje w oparciu o zasady spółdzielcze (5). Jest więc o co walczyć. Czy tym razem ten bój o ustawę będzie dla spółdzielców zwycięski? Pokaże to niedaleka przyszłość.

Źródła:

1. Relacja ustna Stanisława Szwalbe zarejestrowana na taśmie w dniu 24. 10. 1984 roku, będąca w posiadaniu autora.
2. Ustawa Prawo spółdzielcze z dnia 16 września 1982 r. (tekst ujednolicony w Dz.U. 2003 r. Nr 188 poz.1848).
3. Ustawy z roku 1993 i 2001.
4. Uchwalona przez XXXI Kongres Międzynarodowego Związku Spółdzielczego w 1995 r.
5. Raport o spółdzielczości polskiej – Warszawa, styczeń 2010 r.

Autor:
Jan Machynia
CID/FAPA

Agroekspres publikuje
Centrum Informacji i Dokumentacji
Fundacji Programów Pomocy
dla Rolnictwa FAPA,
ul. Wspólna 30, pok. 32,
tel. 623 19 92, 623 19 91.

Prawa autorskie do artykułów,
publikowanych w niniejszym
wydaniu przez Fundację
Programów Pomocy dla
Rolnictwa, przysługują
Wydawnictwu Agra
Informa Ltd. Naruszenie
w jakikolwiek sposób
praw autorskich Wydawnictwa
Agra Informa Ltd
jest zabronione